

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра філософії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач відділу аспірантури
і докторантури

Разуменко І.В.

«30» серпня 2021 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФСЬКІ ФУНДАЦІЇ ТА ЕТИЧНІ ОРІЄНТИРИ КОНСТРУЮВАННЯ
НАУКОВИХ ПРОЕКТІВ**

рівня вищої освіти третій (освітньо-науковий) рівень

галузі знань 08 Право

спеціальності 081 Право

освітня програма 081 Право

Шифр за навчальним планом 1.1

Харків – 2021 рік

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми «*Філософські фундації та етичні орієнтири конструювання наукових проектів*», затвердженої на засіданні Вченої ради ХНПУ імені Г.С. Сковороди протокол від № 6 від «29» червня 2021 року.

Розробники програми: Култаєва Марія Дмитрівна

доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії

Радіонова Наталія Василівна

доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії

Триняк Майя Вікторівна

доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії

Протокол від «27» серпня 2021 року № 1.

Завідувач кафедри

доктор юридичних наук, професор Култаєва М.Д.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна / вечірня форма навчання	заочна форма навчання
Українська		2021-2022	2021-2022
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 08 Право (шифр і назва)	Вид дисципліни обов'язкова (цикл загальнонаукової, гуманітарної та мовної підготовки)	
	Спеціальність 081 Право		
Модулів – 1	Освітня програма 081 Право (шифр і назва)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		1	
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
	1,2	1,2	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи здобувача – 4	Рівень вищої освіти: <u>третій (освітньо-науковий) рівень</u>	Лекції	
		16	6
		Практичні, семінарські	
		24	10
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		80	104
		Індивідуальні завдання: 0 год.	
Вид контролю:			
	іспит	іспит	

Інформація про викладача

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни *«Філософські фундації та етичні орієнтири конструювання наукових проєктів»* є забезпечення здобувачам вищої освіти оволодіння сучасним філософським гуманітарним мисленням, теоретичними знаннями і практичними навичками, необхідними для розв'язання завдань предметної та професійної області діяльності; посилення філософської культури та поглиблення рефлексії у прийнятті особистісних і професійних рішень; поглиблення і систематизація знань з історії філософії, теорії пізнання, сучасної філософії науки, комунікативної філософії та етики відповідальності, необхідних для розробки різного рівня наукових проєктів, як командного типу (teamwork), так й індивідуального авторства (написання дисертацій та одноосібних незалежних досліджень). Мета вивчення дисципліни: світоглядно-методологічна підготовка здобувачів наукового ступеню доктор філософії, формування філософської культури як теоретичного підґрунтя III-го освітньо-наукового рівня підготовки спеціалістів та актуалізація національної свідомості майбутньої наукової еліти. Завдання дисципліни: дати систему філософських знань з основних розділів філософії, які б розвивали критичне, системне та проєктивне мислення, що виключає догматизм та ідеологізаторство, базується на конструктивно-критичних підходах, гуманістичних ідеалах, поєднанні національного і загальнолюдського; реалізується також орієнтаційна функція філософії, значущість якої зростає пропорційно впровадженню інновацій у суспільстві знань

Завдання навчальної дисципліни *«Філософські фундації та етичні орієнтири конструювання наукових проєктів»*

формування сучасного філософського гуманітарного мислення;

засвоєння технік і прийомів переосмислення наявних і створення нових цілісних знань щодо різних видів освітнього, культурного, суспільного досвіду, їх екзистенційно-антропологічного виміру та інноваційної професійної практики;

формування системного наукового світогляду, професійної етики (дотримання норм і принципів академічної доброчесності) та загальнокультурного кругозору;

обґрунтування культурно-антропологічних смислів ідеї Європи, дослідження інтеркультурної комунікації та антропологічного виміру мультикультуралізму, а також певних національних традицій у контекстах глобалізації та становлення культури інформаційного суспільства (суспільства знання)

засвоєння технік обґрунтовувати методологічні засади своїх досліджень;

формування уміння розрізняти формальні та операційні цілі своїх досліджень;

формування здатності розкривати багатовимірність наукових проєктів, розрізняти їхні об'єктивний і суб'єктивний аспекти;

обґрунтування основ етики відповідальності і соціальної етики;

визначення принципів діяльності і корпоративної етики наукового співтовариства, імперативів академічної доброчесності, прийнятих світовою науковою спільнотою.

У результаті вивчення дисципліни *«Філософські фундації та етичні орієнтири конструювання наукових проєктів»* здобувач вищої освіти третього освітньо-наукового рівня спеціальності 081 Право повинен оволодіти наступними компетенціями:

ІК. Здатність розв'язувати комплексні наукові проблеми у галузі права, формувати концептуальні та методологічні знання у сфері юридичної науки, впроваджувати і примножувати загальнолюдські правові цінності, навчати правовим доктринам та принципам, на яких базується право, його тлумачення та особливості застосування.

ЗК 1. Здатність до оригінального, незалежного, самостійного та критичного мислення.

ЗК 2. Здатність здійснювати ефективне управління науковим дослідженням.

ЗК 3. Здатність визначати світоглядні, методологічні та соціокультурні основи наукових досліджень.

ЗК 4. Здатність використовувати інформаційні технології для проведення та апробації дослідження.

ЗК 7. Здатність дотримуватись академічної етики та академічної доброчесності.

ФК 1. Здатність аналізувати теоретичні та методологічні проблеми юридичної науки.

ФК 7. Здатність розуміти та впроваджувати у дослідницьку та педагогічну діяльність принцип заборони дискримінації та забезпечення юридичної рівності.

ФК 10. Здатність до формування власної цілісної, логічної й обґрунтованої позиції щодо правової проблеми, її відстоювання та захисту.

3. Передумови вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна є базовою для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 Право.

4. Результати навчання за дисципліною

У результаті опанування змісту навчальної дисципліни здобувачі мають досягнути таких програмових результатів навчання:

ПРН 3. Знати методологію проведення наукового дослідження.

ПРН 6. Вміти планувати та реалізувати на практиці оригінальне самостійне дослідження, яке має наукову новизну, теоретичну і практичну цінність.

ПРН 9. Вміти доступно, на високому науковому рівні доносити сучасні наукові знання та результати власних досліджень.

ПРН 11. Здійснювати вільне спілкування з питань, що стосуються сфери наукових та експертних знань, з колегами, здобувачами, науковою спільнотою, суспільством в цілому.

ПРН 12. Визначати свої права і обов'язки як громадянина України, члена громадянського суспільства та наукового співтовариства.

ПРН 13. Діяти в академічному середовищі, дотримуючись принципів професійної етики та академічної доброчесності.

ПРН 14. Демонструвати здатність до ефективної самоорганізації у дослідницькій та викладацькій діяльності.

5. Програма навчальної дисципліни

Модуль I. Історична генеза філософських фундацій наукових проектів.

Тема 1. Предмет філософії та її роль у житті людини та суспільства.

Поняття світогляду та його структура. Історичні типи світогляду: міф, релігія, філософія. Специфіка філософії як складової частини духовної культури людства. Предмет, методи та функції філософії. Структура та основні частини філософії як форми наукового пізнання. Диференціація наукового пізнання та зміна предмету філософії

Тема 2. Формування філософських традицій: Схід і Захід – два типи філософування. Становлення античної філософії.

Давньоіндійська та давньокитайська філософія. Антична філософія: Докласична філософія: VII – V ст. до н.е. Класична доба: V – IV ст. до н.е. Елліністичний період: IV ст. до н.е. – III ст. н.е.

Тема 3. Філософія Середньовіччя та Відродження.

Філософія Середньовіччя. Апологетика і патристика (III – V ст.). Схоластика (V - XV ст.). Філософія доби Відродження (XV - XVI ст.).

Тема 4. Західноєвропейська філософія XVII – XVIII ст.

Західноєвропейська філософія XVII ст. (Філософія Нового часу та її орієнтація на науку. Пошуки методу наукового пізнання й проблема субстанційності буття. Західноєвропейська філософія XVIII ст.

Тема 5. Німецька класична філософія.

Коперніканський переворот І.Канта у філософії. Реал-ідеалізм І.Фіхте. Концепція абсолютного духу Г.Гегеля. Антропологічний принцип філософії Л.Фейєрбаха.

Тема 6. Посткласична філософія.

Ірраціоналізм у філософії як нова духовна орієнтація : А.Шопенгауер, Ф.Ніцше. Психоаналіз З.Фрейда. Інтуїтизм А.Бергсона. Концепція істини філософії прагматизму: Г.Пірс, Д.Джемс, Д.Дьюї. Сутність і методи філософської герменевтики: Д.Шлейєрмахер, Г.Гадамер, П.Рікер. Особливості сучасного екзистенціалізму: К'єркегор, Ж.-П.Сартр, К.Ясперс, А. Камю. Феноменологічна філософія Е. Гуссерля. Аналітична філософія.

Тема 7. Українська філософія.

Філософія у Києво-Могилянській академії: Ф. Прокопович. Онтологія, кордоцентризм, учення про “сродну” працю Г.С.Сковороди. Академічна філософія XIX ст: кордіогносія П. Юркевича. Сучасна українська філософія.

Модуль II. Теоретична філософія.

Тема 8. Філософія свідомості. Філософія науки та культури.

Поняття свідомості та її структура. Концепції походження свідомості. Рівні суб'єктивної організації свідомості: індивід, колектив, суспільство, людство.

Тема 9. Онтологія. Матерія і дух. Природа.

Поняття онтології. Онтологія і буття. Поняття й терміни «матерія», «ідея», «дух». Рух як спосіб існування матерії. Основні форми руху матерії, їх взаємозв'язок. Філософські уявлення про час і простір. Проблема нескінченності простору і часу в філософії і науці. Суб'єктивістське розуміння буття. Протиріччя буття.

Тема 10. Філософське учення про пізнання. Гносеологія.

Специфіка філософського підходу до пізнання. Основні гносеологічні категорії: суб'єкт, об'єкт, практика, істина. Механізм пізнавальної діяльності людини. Засоби, методи та форми наукового мислення.

Тема 11. Універсальні зв'язки буття. Діалектичне світорозуміння.

Сутність діалектики та її принципи. Основні категорії діалектики. Закони діалектики. Діалектика та синергетика.

Модуль III. Етичні орієнтири наукових проектів.

Тема 12. Філософська антропологія.

Сучасні філософські концепції антропології людини: екзистенціалістська, фрейдистська, марксистська. Сучасна наука про вивчення людини. Єдність природного і соціального в людині. Проблема сенсу життя, смерті та безсмертя. Щастя й доля людини.

Тема 13. Соціальна філософія та філософія історії.

Поняття суспільства в філософії та соціології. Основні сфери суспільного життя та способи їх організації. Суспільство як цілісна система. Суспільний розвиток як предмет філософського аналізу.

Тема 14. Філософія науки.

Проблема виникнення науки. Періодизація науки. Поняття класичної, некласичної та постнекласичної науки. Наука як соціокультурний феномен: а) наука в системі техногенної цивілізації; б) наука як соціальний інститут і явище культури; в) світоглядно-етичні проблеми сучасної науки. Наука як пізнавальний феномен.

Тема 15. Онтологічні, гносеологічні та епістемологічні фундації наукових проектів

Науковий проект як теоретичний конструкт і практичний процес. Парадигмальні зміни у класичній, некласичній і постнекласичній науці та відповідні трансформації наукових проектів. Наукові проекти у практичній площині Національні репрезентації епістемних культур у природничих і гуманітарних науках. Сучасні підходи до істини у контекстах верифікації та фальсифікації наукових проектів.

Тема 16. Суспільна і культурна значущість наукових проектів

Світоглядні і ціннісні орієнтації наукових спільнот. Суспільний детермінізм, дотримання логіки наукових досліджень, свобода наукової творчості. Загальнолюдські цінності, утилітарні інтереси, вимога звільнення науки від цінностей, (М. Вебер), критика інструментального розуму (Франкфуртська школа). Деструктивний характер гносеологічного та аксіологічного нігілізму. Діалектика старого і нового знання у реаліях індустріального і постіндустріального суспільств. Соціокультурні контексти наукових картин світу. Характер взаємодії між наукою і паранаукою, раціоналізмом та ірраціоналізмом. Розрізнення між типами раціональності у площині соціальної дії. Філософські дискусії щодо ролі науки і науковців (сучасна комунікативна філософія (К.-О. Апель, Ю. Габермас), теорія соціальних систем Н. Лумана)

Тема 17. Наукові проекти у проблемному полі соціальної етики, філософії права та етики відповідальності

Наукові проекти як діяльність і взаємодія суб'єктів наукової творчості. Соціальна етика співпраці та філософія права. Проблема авторства у науці. Інтерсуб'єктивність наукової діяльності. Закон про авторські права. Моральні кодекси про академічну доброчесність. Етичні орієнтири життєтворчості науковця. Етика переконань та етика відповідальності. Поняття честі та його роль у визначенні стратегії поведінки науковця. Постконвенціональна мораль

Тема 18. Науковий проект у проблемному полі філософії науки

Сучасна філософія науки і коло її проблем. Наука і паранаука. Основні концептуальні побудови сучасної філософії науки та їх світоглядні орієнтири. Особливості наукових проектів у класичній і постнекласичній науці. Епістемні культури та стилі теоретизування. Логіка наукових досліджень і принципи конструювання наукових проектів у природничих (гуманітарних) науках Цілепокладання в науці і структурна раціональність постановки дослідницьких завдань. Культурно-антропологічний аспект наукових досліджень.

Тема 19. Методологічні стратегії наукових проектів

Фундаментальні і прикладні наукові дослідження: особливості методологічних стратегій. Методологічні підходи та їх функціональний потенціал. Когерентність методологічних підходів у дослідницьких проєктах. Сучасні теорії істини та їх методологічні орієнтири. Методологічний анархізм та його ризики. Взаємозв'язок між формами і методами наукового пізнання. Типи раціональності та їхня репрезентація у науковому пізнанні. Структурна раціональність та її репрезентації у наукових проєктах. Методологічні застереження і пастки: трилемма Мюнхаузена. Методологічна культура науковця. Світогляд і методологія: комплементарність або несумісність? Герменевтика та феноменологія у сучасних програмах наукового дослідження. Конструктивізм та функціоналізм: методологічний потенціал і обмеження. Праця Г.Г. Гадамера «Істина і метод».

Тема 20. Наука і наукова комунікація

Науковий проєкт як комунікація. Наука у проблемному полі сучасної комунікативної філософії. Вимоги до наукової комунікації. Контрфактичність ідеальної комунікативної спільноти. Комунікативна верифікація і фальсифікація наукових проєктів. Організаційні форми наукової комунікації. Особливості наукової аргументації. Мова наукових теорій. Діалог між наукою і паранаукою.

Тема 21. Філософсько-антропологічні фундації наукової творчості

Ідеально-типові конструкти людини-творця: *homo faber*, *homo creator* та *homo deus*. Інтелектуальна інтуїція у науковій творчості. Пізнання і самопізнання у наукових дослідженнях. Методологічні процедури антропологічної інтерпретації та антропологічної редукції. Симетрична антропологія у прикладних дослідженнях. Людський фактор у розробці і реалізації наукових проєктів. Трансформативна феноменологія та її методологічний потенціал. Європейська традиція наукових досліджень у площині феноменологічного і культурно-антропологічного аналізу.

Тема 22. Наукові проєкти в реаліях мережевого суспільства.

Наука і наукові відкриття у добу глобалізації. Національний і транснаціональний рівні репрезентації наукових проєктів. Можливості і ризики репрезентації наукових проєктів у глобальних мережах. Наукова і освітня мобільність: перспективи і ризики. Формування наукових еліт у добу глобалізації. Глобальні центри наукових досліджень і наукова периферія. Національні пріоритети в науці і глобальні виклики. Кар'єра і життєтворчість науковця у добу глобалізації.

Тема 23. Етичні засади наукових досліджень та етос науковця

Наукові дослідження у площині соціальної етики. Наукове співтовариство як справедлива спільнота. Наукова недоброчесність і деформації особистості науковця. Етика відповідальності та сфери її застосування в науці. Наукова репутація і честь науковця. Плагіат як прояв академічної недоброчесності. Біографічний аспект наукових проєктів. Національно-патріотичне самовизначення науковця. Служіння науці та істині: трансісторична складова етосу науковця.

6. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
Змістовний модуль I.				
<u>Тема 1.</u> Предмет філософії та її роль у житті людини та суспільства.	3			3
<u>Тема 2.</u> Формування філософських традицій: Схід і Захід – два типи філософування. Становлення античної філософії.	4			4
<u>Тема 3.</u> Філософія Середньовіччя та Відродження.	4			4
<u>Тема 4.</u> Західноєвропейська філософія XVII – XVIII ст.	5	2		3
<u>Тема 5.</u> Німецька класична філософія.	6	2		4
<u>Тема 6.</u> Посткласична філософія.	5	2		3
<u>Тема 7.</u> Українська філософія.	4			4
Змістовний модуль II.				
<u>Тема 8.</u> Філософія свідомості.	7	2	2	3
<u>Тема 9.</u> Матерія і дух. Природа	5		2	3
<u>Тема 10.</u> Філософське учення про пізнання. Гносеологія	8	2	2	4
<u>Тема 11.</u> Універсальні зв'язки буття. Діалектичне світорозуміння	5		2	3
Змістовний модуль III				
<u>Тема 12.</u> Філософська антропологія	5		2	3
<u>Тема 13.</u> Соціальна філософія та філософія історії.	5		2	3
<u>Тема 14.</u> Філософія науки.	4			4
<u>Тема 15.</u> Онтологічні, гносеологічні та епістемологічні фундації наукових проектів	6	2		4
<u>Тема 16.</u> Суспільна і культурна значущість наукових проектів	5	2		3
<u>Тема 17.</u> Наукові проекти у проблемному полі соціальної етики, філософії права та етики відповідальності	5	2		3
<u>Тема 18.</u> Науковий проект у проблемному полі філософії науки	5		2	3
<u>Тема 19.</u> Методологічні стратегії наукових проектів	5		2	3
<u>Тема 20.</u> Наука і наукова комунікація	6		2	4
<u>Тема 21.</u> Філософсько-антропологічні фундації наукової творчості	6		2	4
<u>Тема 22.</u> Наукові проекти в реаліях мережевого суспільства	6		2	4
<u>Тема 23.</u> Етичні засади наукових досліджень та етос науковця	6		2	4
ВСЬОГО	120	16	24	80

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота
Змістовний модуль I.				
<u>Тема 1.</u> Предмет філософії та її роль у житті людини та суспільства.	4			4
<u>Тема 2.</u> Формування філософських традицій: Схід і Захід – два типи філософування. Становлення античної філософії.	4			4
<u>Тема 3.</u> Філософія Середньовіччя та Відродження.	4			4
<u>Тема 4.</u> Західноєвропейська філософія XVII – XVIII ст.	4			4
<u>Тема 5.</u> Німецька класична філософія.	4			4
<u>Тема 6.</u> Посткласична філософія.	4			4
<u>Тема 7.</u> Українська філософія.	4			4
Змістовний модуль II.				
<u>Тема 8.</u> Філософія свідомості.	5			5
<u>Тема 9.</u> Матерія і дух. Природа	5			5
<u>Тема 10.</u> Філософське учення про пізнання. Гносеологія	5			5
<u>Тема 11.</u> Універсальні зв'язки буття. Діалектичне світорозуміння	5			5
Змістовний модуль III				
<u>Тема 12.</u> Філософська антропологія	5			5
<u>Тема 13.</u> Соціальна філософія та філософія історії.	5			5
<u>Тема 14.</u> Філософія науки.	5			5
<u>Тема 15.</u> Онтологічні, гносеологічні та епістемологічні фундації наукових проектів	5			5
<u>Тема 16.</u> Суспільна і культурна значущість наукових проектів	7	2		5
<u>Тема 17.</u> Наукові проекти у проблемному полі соціальної етики, філософії права та етики відповідальності	7	2		5
<u>Тема 18.</u> Науковий проект у проблемному полі філософії науки	7	2		5
<u>Тема 19.</u> Методологічні стратегії наукових проектів	7		2	5
<u>Тема 20.</u> Наука і наукова комунікація	6		2	4
<u>Тема 21.</u> Філософсько-антропологічні фундації наукової творчості	6		2	4
<u>Тема 22.</u> Наукові проекти в реаліях мережевого суспільства	6		2	4
<u>Тема 23.</u> Етичні засади наукових досліджень та етос науковця	6		2	4
ВСЬОГО	120	6	10	104

7. Самостійна робота

<i>№ п/п</i>	<i>Зміст роботи</i>	<i>Час для виконання (год.)</i>	<i>Критерії оцінювання</i>
1	Філософія та світогляд.	2	Виконання усіх перелічених завдань у письмовій формі.
2	Філософія і міфологія.	2	Усна відповідь за темою
3	Світоглядна, методологічна та аксіологічна функції філософії.	2	конспект
4	Роль філософії в пошуках спільних начал та формуванні самосвідомості людини.	2	Виконання усіх перелічених завдань у письмовій формі.
5	Співвідношення філософії, міфології, науки, релігії, мистецтва та побутового світогляду людини.	2	Усна відповідь за темою
6	Самовизначення філософії в ХХ столітті.	2	Усна відповідь за темою
7	Етико-антропологічна філософія буддизму, її практична спрямованість.	2	Усна відповідь за темою
8	Особливості давньокитайської філософії в епоху «класичних книг».	2	Виконання усіх перелічених завдань у письмовій формі.
9	Піфагор та «Піфагорійський союз».	2	конспект
10	Проблеми буття в філософії Давньої Греції.	2	конспект
11	Психологічні та гносеологічні ідеї в творах Арістотеля.	2	конспект
12	Вчення Платона про державу.	2	Усна відповідь за темою
13	Арабська середньовічна філософія.	2	Виконання усіх перелічених завдань у письмовій формі.
14	Проблема поєднання філософії й теології у вченнях арабських мислителів.	2	конспект
15	Концепції «справедливої держави» очами утопістів.	2	Усна відповідь за темою
16	Емпірична гносеологія: Т. Гоббс, Д. Локк, Д. Берклі, Д. Юм.	2	конспект
17	Раціональна Гносеологія: Г. Лейбніц.	2	конспект
18	Матеріалізм та гносеологія просвітителів.	2	Виконання усіх перелічених завдань у письмовій формі.
19	Англійське просвітництво: етика «здорового глузду».	2	конспект
20	Німецьке просвітництво.	2	Усна відповідь за темою
21	Сучасні традиції філософії постмодерну	2	конспект
22	Інтуїтизм А.Бергсона.	2	конспект

23	Фрейд про релігію як особливу форму колективного неврозу	2	Усна відповідь за темою
24	Філософія Д. Дьюї та її вплив на американську систему освіти.	2	конспект
25	«Філософська віра» К. Яспера	2	конспект
26	Проблема виникнення свідомості. Смысл проблеми свідомості та складності її вирішення.	2	Виконання усіх перелічених завдань у письмовій формі.
27	Проблема «ідеального». «Теорія відображення» та її критика.	2	конспект
28	Поняття «самосвідомість». Свідомість та самосвідомість.	2	конспект
29	Індивідуальна та надіндивідуальна свідомість (суспільна свідомість, ментальність, світ над органіки).	2	Усна відповідь за темою
30	Свідомість, мислення, мова та спілкування.	2	конспект
31	Пізнання як «відображення» та конструювання дійсності.	2	
32	Концепції пізнання в історії філософії.	2	Усна відповідь за темою
33	Г. Фіхте про покликання науковця.	2	<i>есе</i>
34	Методи емпіричного та теоретичного пізнання.	2	Виконання усіх перелічених завдань у письмовій формі.
35	Онтологічні характеристики наукових проектів.	2	Усна відповідь за темою
36	Обґрунтування методологічної програми дослідження та способу репрезентації очікуваного наукового знання в рамках епістемної культури, обраної авторами та виконавцями проекту.	2	<i>есе</i>
37	Логіка наукового дослідження (К. Поппер).	2	<i>есе</i>
38	М. Горкхаймер Критика інструментального розуму.	2	Усна відповідь за темою
39	П. Слотердайк Критика цинічного розуму.	2	Виконання усіх перелічених завдань у письмовій формі.
40	Оцінка можливостей і перспектив застосування штучного інтелекту.	2	Усна відповідь за темою
		<i>80 год.</i>	

Тематика рефератів, відповідно до спеціальності 081 Право

Тоталітаризм та ідеологізація суспільства.

Правова держава та громадянське суспільство, їх взаємовідношення.

Особливості філософсько-правових поглядів Сократа.

Філософське обґрунтування права Платоном.

Філософсько-правові погляди Аристотеля.

Філософія права епохи еллінізму (Зенон, Сенека, Епіктет, Марк Аврелій)

Філософсько-правові ідеї Цицерона.

Правова концепція Аврелія Августина.
 Вчення про державу і право Томи Аквінського (Аквіната).
 Категоричний імператив Канта.
 Зародження філософсько-правової думки в Україні.
 «Філософія серця» як світоглядно-методологічний фундамент національної філософії права.
 Філософський зміст і обґрунтування прав людини.
 Політико-правові інститути і їхня роль у здійсненні права.
 Право влади і влада права.
 Відмінність підходів до розуміння права і справедливості Канта і Арістотеля.
 Формування неklasичних філософських вчень XIX-XX ст., їх головні риси та напрямки.
 Історична необхідність та вільна свідомо діяльність людей. Фаталізм та волюнтаризм.
 Філософські проблеми права і влади в суспільстві, що трансформується
 Комунікативна теорія обґрунтування справедливості (К.-О. Апель, Ю. Габермас).

8. Контроль навчальних досягнень

8.1. Система оцінювання навчальних досягнень здобувачів

Вид діяльності здобувача	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль2	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій					
Відвідування семінарських занять	2	8		2	10
Відвідування практичних занять					
Робота на семінарському занятті	4	8		4	10
Робота на практичному занятті					
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)					
Виконання завдань для самостійної роботи	4	6		4	10
Виконання модульної роботи		1		1	
Виконання ІНДЗ					
Разом					
Максимальна кількість балів		60			

8.2. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Тривалість проведення: 1 година.

Максимальна кількість балів: 40 балів. Наприклад: (тестові завдання, педагогічна ситуація).

Виконання тестових завдань: один бал за кожне правильно виконане завдання (максимальна кількість балів – 20), вирішення педагогічної ситуації – максимальна кількість балів – 5.

Іспит

Форма проведення: письмова /усна / комбінована.

Тривалість проведення: 2 години.

Максимальна кількість балів: 40 балів.

Види контрольних заходів

Оцінювання якості знань здобувачів вищої освіти третього освітньо-наукового рівня, в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою здійснюється шляхом попереднього, поточного (тематичного), модульного, підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Поточний контроль

Поточний контроль – це оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти (рівень теоретичних знань та практичні навички з тем, включених до змістових модулів) під час проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи, на консультаціях (під час відпрацювання пропущених занять чи за бажання підвищити попереднє оцінювання) та активності здобувача на занятті.

Поточний контроль реалізується у формі опитування, виступів на семінарських заняттях, експрес-контролю, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання студентом тощо.

Форми участі здобувачів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- виступ з основного питання;
- усна доповідь;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття.
- аналіз джерельної та монографічної літератури;
- письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- підготовка тез, конспектів навчальних або наукових текстів;
- систематичність роботи на семінарських заняттях, активність під час обговорення питань.

Рекомендується застосовувати наступні засоби діагностики рівня підготовки здобувачів: фронтальне опитування, письмові тести, розв'язання філософських задач, співбесіда з викладачами тощо

Критеріями оцінки є:

усні відповіді:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладання, культура мови;
- емоційність та переконаність;
- використання основної та додаткової літератури;
- аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки;

виконання письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи.

Максимальний бал за виступ з питань **семінарського заняття – 3 бали:**

• **3 б.** ставиться, коли здобувач повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить покликання на потрібну літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Студент робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.

• **2 б.** ставиться, коли здобувач засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей.

• **1,5 б.** ставиться здобувачеві, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно, припускається помилок.

• **1 б.** одержує здобувач, який невпевнено переказує матеріал, не завжди вправно ілюструє його.

Під час відповіді потребує допомоги, допускається помилок.

Кожен здобувач може отримати додаткові бали за рахунок інших видів діяльності на семінарських заняттях:

• **2 б.** ставиться здобувачеві за роботу з першоджерелами;

• **1 б.** ставиться здобувачеві, який робить вдаль доповнення, виправляє неточності, однак при цьому індивідуально не виступає з окремих питань;

• **0,5 б.** одержує здобувач, який старанно працював упродовж заняття, виконував вправи, залучався до колективних обговорень тощо;

Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, то за відповідний поточний контроль він отримує 0 балів.

Якщо здобувач відвідав усі лекційні та семінарські заняття, то він отримує **35 балів**.

Студент, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав **поточних оцінок**, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях здобувач може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити реферати, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

Модульний контроль

Форми проведення модульних контролів під час вивчення дисципліни «**Філософські фундації та етичні орієнтири конструювання наукових проектів**»:

- комплексна письмова модульна контрольна робота;
- комплексне тестування.

До модульних контрольних робіт допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю.

У процесі виконання контрольних завдань здобувач може користуватися лише тими допоміжними матеріалами, які визначені викладачем. Здобувачеві забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами, крім дозволених. За умови порушення здобувачем установлених правил виконання модульного контролю викладач позбавляє можливості продовжувати виконання контрольних завдань, не перевіряє роботу, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів.

Результати контрольного заходу здобувача, який не з'явився на нього, також оцінюються нулем балів незалежно від причини.

Результати перевірки МКР доводяться до відома здобувачів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання.

Перескладання МКР допускається в терміни, визначені викладачем, під час поточних консультацій.

Здобувач, який не з'явився на модульний контроль (незалежно від причини), має право один раз повторно пройти модульний контроль у визначені викладачем терміни під час поточних консультацій.

Підсумкова кількість балів за **модуль** (модульна оцінка) визначається за вибором викладача як:

- *сума балів за усіма поточними формами контролю, передбаченими робочою навчальною програмою дисципліни (поточна модульна оцінка = модульна оцінка);*

- *сума балів за всіма формами контролю плюс оцінка підсумкової модульної контрольної роботи (тестів) (поточна модульна оцінка + контрольна модульна оцінка = модульна оцінка).*

Підсумковий контроль

Першим етапом семестрового контролю є визначення підсумкової семестрової модульної оцінки як суми підсумкових модульних оцінок, отриманих за результатами засвоєння всіх модулів.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного, модульного контролю, підсумковій семестровій модульній оцінці та екзаменаційній оцінці (максимум 40 балів). Екзамен виставляється за результатами роботи здобувача протягом усього часу вивчення навчальної дисципліни згідно з навчальним планом.

Усім здобувачам, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з цієї дисципліни (набрали не менше 60 % від 100 балів та 40 % на екзамені), сумарний результат семестрового контролю в балах за шкалою ECTS заноситься у відомість обліку успішності, Індивідуальний навчальний план аспіранта. Заповнена та оформлена відомість обліку успішності повертається у відділ аспірантури і докторантури у визначений термін особисто викладачем.

У випадку отримання менше 60 балів (FX в ECTS) за результатами семестрового контролю, здобувач обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академзаборгованості.

8.3. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

Питання до підсумкового контролю

1. Предмет і функції філософії. Роль філософських знань у професійній культурі науковця.
2. Природа і специфіка філософських проблем. Філософія у полі культури.
3. Основне питання філософії як підстава для типологізації філософських вчень.
4. Типи філософських онтологій та гносеологій.
5. Світогляд. його структура, основні рівні та виміри.
6. Історичні типи світогляду, їх специфіка і взаємозв'язок.
7. Філософія і наука. Методологічна функція філософії.
8. Проблема духовності в сучасній філософії.
9. Проблема свободи і відповідальності в сучасній філософії.
10. Наука як форма пізнавальної діяльності: особливості її розвитку та сучасна специфіка.
11. Філософські аспекти проблеми творчості.
12. Філософське обґрунтування української ідеї.
13. Суспільство як предмет філософського осмислення: багатоманіття теоретичних підходів.
14. Пізнання як філософська проблема.
15. Основні види, форми і типи знання.
16. Діалектика об'єкту і суб'єкту пізнання.
17. Суспільне виробництво як філософська проблема.
18. Проблема спрямованості історії: ідея суспільного прогресу та її альтернативи.
19. Філософія виховання та освіти: коло її проблем.
20. Діалектика та її основні форми.
21. Герменевтика як напрям сучасної філософської думки і як методологія.
22. Антропологічний поворот у сучасній філософській думці.
23. Проблема буття у філософії.
24. Суспільна свідомість: її рівні та форми.
25. Ціннісні та світоглядні засади сучасної науки.
26. Структура наукового дослідження та основні форми наукового пізнання (факт, гіпотеза, закон, теорія, концепція).
27. Особливості сучасної методології наукового дослідження.
28. Зміст, основні етапи і наслідки науково-технічної революції та їх філософське осмислення.
29. Інформаційне суспільство та його основні характеристики.
30. Специфіка сучасного соціально-гуманітарного пізнання.
31. Філософсько-педагогічні ідеї в американському прагматизмі.
32. Осмислення кризи культури у філософії ХХ ст.
33. Філософія Стародавньої Індії: основні ідеї та їх евристичний потенціал.
34. Людина і світ у Давньокитайській філософії.
35. Космоцентризм античної філософії.
36. Філософське вчення Сократа та його значення для сучасної філософії освіти.
37. Проблема людини в елліністичній філософії (стоїцизм, епікуреїзм, скептицизм, неоплатонізм).
38. Бог, світ, людина у Середньовічній парадигмі філософування.
39. Ідейні джерела та основні етапи розвитку середньовічної філософії.
40. Фома Аквінський як систематизатор середньовічної схоластики. Особливості та основні проблеми томізму.
41. Філософія доби Київської Русі: витоки, особливості розвитку та основні проблеми.
42. Західно-Європейська філософія епохи Відродження, її гуманістичні та соціальні ідеї.
43. Філософія українського Ренесансу.
44. Особливості філософської парадигми Нового часу: емпіризм, сенсуалізм, раціоналізм.
45. Проблема методу в філософії та науці Нового часу.
46. Філософські ідеї Європейського Просвітництва.
47. Основна проблематика філософських курсів Києво-Могилянської академії.
48. Філософські ідеї вчених-природознавців ХІХ – поч. ХХ ст.
49. Українська філософія початку ХХ ст.
50. Німецька класична філософія, її характерні риси, основні проблеми і місце в історії культури.
51. Етичне вчення І.Канта і його гуманістичний потенціал.
52. Некласична філософія ХІХ ст.: ідейні джерела та основні риси.

53. Соціально-етичні погляди Г.С. Сковороди. Проблема соціальної рівності у філософській спадщині Г.С. Сковороди.
54. Марксизм: провідні філософські ідеї та їх еволюція.
55. Етичні проблеми у філософії Г.С. Сковороди.
56. Філософія космізму Тейяра де Шардена за твором «Феномен людини».
57. Основні риси філософського вчення Платона.
58. Основні риси філософського вчення Аристотеля.
59. Персоналізм філософії М.О.Бердяєва за твором «Про призначення людини».
60. Основні течії релігійної філософії ХХ – ХХІ ст.
61. Гуманістичний психоаналіз Е.Фромма. його праця «психоаналіз та етика».
62. Основні філософські ідеї та заначення праці Н.Макіавеллі «Государ».
63. Філософські засади теорії виховання В.А. Сухомлинського.
64. Сучасна філософія історії: основні напрямки і теоретичні моделі.
65. Праця Ж.П.Сартра «Екзистенціалізм – це гуманізм».
66. Проблема сутності людини в сучасній філософії.
67. Науковий проект як теоретичний конструкт і практичний процес
68. Парадигмальні зміни у класичній, некласичній і постнекласичній науці та відповідні трансформації наукових проектів
69. Наукові проекти у практичній площині
70. Національні репрезентації епістемних культур у природничих і гуманітарних науках
71. Сучасні підходи до істини у контекстах верифікації та фальсифікації наукових проектів.
72. Суспільна і культурна значущість наукових проектів
73. Світоглядні і ціннісні орієнтації наукових спільнот
74. Суспільний детермінізм, дотримання логіки наукових досліджень, свобода наукової творчості.
75. Загальнолюдські цінності, утилітарні інтереси у розвитку науки
76. Вимога звільнення науки від цінностей, (М. Вебер)
77. Критика інструментального розуму (Франкфуртська школа)
78. Деструктивний характер гносеологічного та аксіологічного нігілізму
79. Діалектика старого і нового знання у реаліях індустріального і постіндустріального суспільств
80. Соціокультурні контексти наукових картин світу.
81. Характер взаємодії між наукою і паранаукою, раціоналізмом та ірраціоналізмом.
82. Розрізнення між типами раціональності у площині соціальної дії
83. Філософські дискусії щодо ролі науки і науковців (сучасна комунікативна філософія (К.-О. Апель, Ю. Габермас)
84. Теорія соціальних систем Н. Лумана
85. Наукові проекти як діяльність і взаємодія суб'єктів наукової творчості.
86. Соціальна етика співпраці та філософія права.
87. Проблема авторства у науці. Інтерсуб'єктивність наукової діяльності.
88. Закон про авторські права. Моральні кодекси про академічну доброчесність.
89. Етичні орієнтири життєтворчості науковця
90. Етика переконань та етика відповідальності
91. Поняття честі та його роль у визначенні стратегії поведінки науковця
92. Постконвенціональна мораль
93. Сучасна філософія науки і коло її проблем. Наука і паранаука
94. Основні концептуальні побудови сучасної філософії науки та їх світоглядні орієнтири
95. Особливості наукових проектів у класичній і постнекласичній науці.
96. Епістемні культури та стилі теоретизування.
97. Логіка наукових досліджень і принципи конструювання наукових проектів у природничих (гуманітарних) науках
98. Цілепокладання в науці і структурна раціональність постановки дослідницьких завдань
99. Культурно-антропологічний аспект наукових досліджень
100. Фундаментальні і прикладні наукові дослідження: особливості методологічних стратегій.
101. Методологічні підходи та їх функціональний потенціал.
102. Когерентність методологічних підходів у дослідницьких проектах.
103. Сучасні теорії істини та їх методологічні орієнтири

104. Методологічний анархізм та його ризики
105. Взаємозв'язок між формами і методами наукового пізнання
106. Типи раціональності та їхня репрезентація у науковому пізнанні
107. Структурна раціональність та її репрезентації у наукових проектах
108. Методологічні застереження і пастки: трилемма Мюнхаузена
109. Методологічна культура науковця.
110. Герменевтика та феноменологія у сучасних програмах наукового дослідження
111. Конструктивізм та функціоналізм : методологічний потенціал і обмеження
112. Науковий проект як комунікація. Наука у проблемному полі сучасної комунікативної філософії.
113. Вимоги до наукової комунікації.
114. Контрфактичність ідеальної комунікативної спільноти
115. Комунікативна верифікація і фальсифікація наукових проектів.
116. Організаційні форми наукової комунікації.
117. Особливості наукової аргументації. Мова наукових теорій. Діалог між наукою і паранаукою
118. Ідеально-типові конструкти людини-творця: homo faber, homo creator та homo deus.
119. Інтелектуальна інтуїція у науковій творчості. Пізнання і самопізнання у наукових дослідженнях.
120. Методологічні процедури антропологічної інтерпретації та антропологічної редукції.
121. Симетрична антропологія у прикладних дослідженнях.
122. Людський фактор у розробці і реалізації наукових проектів.
123. Трансформативна феноменологія та її методологічний потенціал.
124. Європейська традиція наукових досліджень у площині феноменологічного і культурно-антропологічного аналізу.
125. Наука і наукові відкриття у добу глобалізації. Національний і транснаціональний рівні репрезентації наукових проектів.
126. Можливості і ризики репрезентації наукових проектів у глобальних мережах.
127. Наукова і освітня мобільність: перспективи і ризики.
128. Формування наукових еліт у добу глобалізації.
129. Глобальні центри наукових досліджень і наукова периферія. Національні пріоритети в науці і глобальні виклики.
130. Кар'єра і життєтворчість науковця у добу глобалізації.
131. Наукові дослідження у площині соціальної етики. Наукове співтовариство як справедлива спільнота.
132. Наукова недоброчесність і деформації особистості науковця.
133. Етика відповідальності та сфери її застосування в науці.
134. Наукова репутація і честь науковця. Плагіат як прояв академічної недоброчесності.
135. Біографічний аспект наукових проектів.
136. Національно-патріотичне самовизначення науковця.
137. Служіння науці та істині: трансісторична складова етосу науковця.
138. Праця Е.Фромма «Мати чи бути».
139. Твір М.С.Грушевського «Хто такі українці і чого вони хочуть».
140. Твір В.Винниченка «Відродження нації».
141. Твір Б.Рассела «Людське пізнання. Його сфера і межі».
142. Праця К.Поппера «Логіка наукового дослідження».
143. Праця М.Полані «Особистісне знання».
144. Твір Г.Гегеля «Феноменологія духу».
145. Праця Т.Адорно і М.Горкгайма «Діалектика просвітництва».
146. Твір К.Маркса «Економічно-філософські рукописи 1844 року».
147. Твір Г.С. Сковороди «Розмова п'яти подорожніх про справжнє щастя в житті/ Розмова дружня про душевний світ».
148. Праця О.Гьофе «Розум і право».
149. Твір Платона «Держава».
150. Твір Аристотеля «Метафізика».
151. Твір Ф.Бекона «Новий Органон».
152. Твір Т.Куна «Структура наукових революцій».
153. Твір Р.Декарта «Роздуми про метод».

154. Твір Т.Гоббса «Левіафан».
155. Твір Ж.-Ж.Руссо «Про суспільний договір».
156. Твір Монтеск'є «Про дух законів».
157. Твір П.Юркевича «З науки про людський дух».
158. Твір О.Шпенглера «Занепад Європи».
159. Твір П.Д. Юркевича «Серце і його значення в духовному житті людини, за вченням слова Божого».
160. Твір В.Вернадського «Філософські думки натураліста».
161. Твір Г.Гадамера «Істина і метод».
162. Твір Д.Белла «Соціальні рамки інформаційного суспільства».
163. Твір Е.Фромма «Втеча від свободи».
164. Праця М.Шелера «Людина і її становище у космосі».
165. Твір А.Тойбні «Осягнення історії».
166. Твір. Х. Ортегі-і-Гассета «Що таке філософія?».
167. Твір І.Канта «Критика практичного розуму».
168. Твір І. Канта «Критика чистого розуму»

8.4. Шкала відповідності оцінок

Шкала оцінювання здобувачів за системою ECTS

Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
82 – 89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
74 – 81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
69 – 73 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
60 – 68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень балів знань (умінь)
35 – 59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
1 – 34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

9. Методичне забезпечення

Навчально-методичні комплекси дисциплін:

Конспекти лекцій, програма курсу, структурно-логічна схема вивчення дисципліни, завдання для самостійної роботи, ілюстративні матеріали.

Здобувачі мають доступ до електронних варіантів методичних вказівок до практичних занять, силабусів навчальних дисциплін.

10. Рекомендовані джерела

1. Kultaieva M., Radionova N., Panchenko L. Cosmological and Cultural-Anthropological Turns in the Christian Philosophical Theology: Educational Implications in the Post-secular Contexts. Philosophy and Cosmology, Volume 26, 2021.S.90-99. URL: http://ispcjournal.org/journals/2021/01/PhC_26_KultaievaRadionovaPanchenko.pdf

2. Kultaeva M. Radionova N. Representación en prácticas educativas: afirmaciones reales y replanteamiento de la tradición pedagógica. Revista Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores. Año: VII Número: Edición Especial Artículo no.:86 Período: Febrero, 2020. URL: <https://www.dilemascontemporaneoseduccionpoliticaayvalores.com/index.php/dilemas/article/view/2181>
3. Kultaeva M.D. Transformaciones de las prácticas autodidactas en los contextos culturales. [Posindustriales Transformations of the Autodidactic Practices in the Post-Industrial Cultural]. Revista Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores. Año: VII Número: Edición Especial. Artículo Período: Noviembre, no.: 70. 2019. URL: <https://www.dilemascontemporaneoseduccionpoliticaayvalores.com/index.php/dilemas/article/view/1047/236>
4. Култаєва М.Д. Демократія і філософія: політичний заповіт К.Ясперса і виклики сьогодення. Філософська думка. 2016. № 5. С. 94-104.
5. Култаєва М.Д. Критичний потенціал німецької філософської педагогіки як критика і самокритика освітніх реалій: німецький досвід. Вісник ХНПУ імені Г.С.Сковороди. серія «Філософія». 2017. Вип. 49. С. 57-69.
6. Култаєва М.Д. Освіта та її деформації у сучасній культурі: до актуальності теорії напівосвіти Т.Адорно у сучасних соціокультурних контекстах. Філософія освіти. 2017. №1 (20). С. 153-195.
7. Култаєва М.Д. Філософсько-педагогічні розвідки Я.А.Коменського і Григорія Сковороди: нагадування про сенс і призначення освіти. Філософія освіти. 2017. № 2 (21). С. 125-153.
8. Култаєва М.Д. Дидактичний потенціал популярної філософії. Філософська думка. 2019. № 2. С.109-113.
9. Култаєва М.Д. Провокативна філософія освіти: FATA MORGANA універсалізму та спокуси сингулярності (К. П. Лісман, Р. Д. Прехт і А. Реквітц). Філософія освіти. 2018. № 2 (23). С. 32-69.
10. Култаєва М.Д. Політичні імплікації філософської педагогіки. Роздуми над монографією Р.Мерінга «Винахід свободи. Про піднесення і падіння філософської педагогіки». Філософія освіти. 2019. № 1 (24). С.32-51.
11. Радіонова Н.В. Збережені смисли та нереалізовані стратегії української освітньої традиції. Параграф у монографії. Філософсько-педагогічні та філософсько-антропологічні обґрунтування стратегії духовного оновлення українського суспільства: монографія. Мін-во освіти і науки України, ХНПУ імені Г.С.Сковороди. Х. : ФОП Панов А.М., 2019. С. 92-101.
12. Апель К.-О. Ситуація людини як етична проблема.//Дискурс і відповідальність. Київ, 2009.С.46-68.
13. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Х.: Право, 2017. Т. 2 : Філософія права / редкол. : С.І. Максимов (голова) та ін. : Нац. акад.прав.наук України ; Інститут держави і права імені В.М.Корецького НАН України ; Нац. юрид. Ун-т імені Ярослава Мудрого. – 1128 с. : іл.
14. Гьоффе О. Трансцендентальний обмін – фігура легітимації прав людини? \ Філософія прав людини \ За редакції Ш. Госепана та Г. Ломана; Пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої. К.: Ніка-Центр, 2008. 320 с. С.32-47.
15. Єрмоленко А.М. Відповідальність як соціально-етична проблема // Соціальна відповідальність як основна цінність інституалізації сучасного суспільства. К., 2016. С.7-67
16. Кисельов М.М. Етичний контекст сучасної науки //Теоретичні проблеми сучасної етики. Полтава: ПНТУ імені В.Г.Короленка, 2012. С.57-140.
17. Ломанн Г. Права людини між мораллю та правом // Філософія прав людини. Київ, 2008. С.59-86.
18. Максимов С.І. Філософія права Роберта Алексі як інституалізація практичного розуму / Філософія права і загальна теорія права. 2015. № 1-2.
19. Рікер П. Справедливе: пер с фр. О. Сирцова, В. Каденко, К. Дух і літера, 2002. 216 с.
20. Ролз Дж. Справедливість як чесність: політична, а не метафізична. Лібералізм, антологія/ Упор. О.Проценко, В.Лісовий. К., 2009.
21. Ролз Дж. Теорія справедливості. К. 2001. 822 с.
22. Ситніченко Л. Особливості філософії людської гідності за доби Постмодерну // Соціокультурні та теоретичні засади філософії постмодерну. К., 2017. С.277-309.
23. Ситніченко Л.А. Трансформація філософії справедливості: від принципів справедливості до її основного питання \ \ Мультиверсум. Філософський альманах \ гол. ред. В. В. Лях. Випуск 9-10 (157-158). К., 2016. 200 с.
24. Степаненко В.П. Громадянське суспільство: дискурси і практика. К.: Інститут соціології НАН України, 2015. – 420 с.

25. Tugendhat E. Das Problem einer autonomen Moral // Ernst Tugendhats Ethik. Einwände und Erwiderungen. München, 2006. S. 13-31.
26. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підручник. К.: АБУ, 2002. 480 с.
27. Бойченко М. І. Системний підхід у соціальному пізнанні: ціннісні та функціональні аспекти. Київ: Вид-во «Промінь», 2011. 320 с.
28. Возняк В. Розсудок, розум, повсякденність. Філософська думка, 2006. № 5. С. 3–22.
29. Гомілко О. Суспільство знань як виклик раціональності. Філософія освіти. 2015. № 1. С. 26–38.
30. Горбунова Л. С. Можлива відповідь на виклик after-постмодерну. Вища освіта України. № 2. 2003. С. 46–51.
31. Горський В.С., Кислюк К.В. Історія української філософії. Київ, 2004.
32. Гусев В.І. Західна філософія Нового часу XVII – XVIII ст. Київ, 2000.
33. Добронравова І. С., Сидоренко Л. І. Філософія та методологія науки. Київ. ВПЦ «Київський університет», 2008. 224 с.
34. Дубас О. П. Інформаційний розвиток сучасної України у світовому контексті. Київ: Генеза, 2004. 208 с.
35. Єріна А. М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник. – Київ. Центр навчальної літератури, 2004. 212 с.
36. Історія філософії: підручник. Харків, 2003.
37. Кондзьолка В. Історія Середньовічної філософії. Львів, 2001.
38. Мелков Ю. О. Становлення людини як суб'єкта пізнання за доби класичної науки. Філософські проблеми гуманітарних наук. 2014. № 24. С. 38–43.
39. Основи методології та організації наукових досліджень /за ред.А.Є.Конверський. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
40. Філіппенко А. С. Основи наукових досліджень: посібник. Київ : Академвидав, 2005. 208 с.
41. Філософія: навч. посібник. Київ, 2002.
42. Філософія: підручник. Харків, 2001.
43. Філософський словник соціальних термінів. Київ-Харків, 2002.
44. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень. Київ. Вид. дім «Слово», 2003. 240 с.
45. Цофнас А. Ю. Гносеологія. Київ: Алерта, 2005. 232 с.
46. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. Курс лекцій. Київ: Генеза, 2005. 359 с.
47. Ярошовець В.І. Історія філософії від структуралізму до постмодернізму. Київ, 2004.
48. Ящук Г.І. Філософія історії. Київ, 2004.